

TUMMAA, NIIN TUMMAA

Alkusyksyn kunniaksi *Lähikuvan* tämänkertainen numero keskittyy gotiikkaan, kauhuun ja vampyyreihin. Emme siis luotaa germaanisia heimoja tai keskiaikaista arkkitehtuuria vaan gotiikan vaikuttamia fiktioita, tyylejä ja alakulttuureja. 1700- ja 1800-lukujen kauhukirjallisuus ammensi mystiikasta, keskiajasta ja kansantarinoista.¹ Gotiikan tutkimus on keskittynyt vuonna 1999 perustetun *Gothic Studies* -lehden kaltaisilla foorumeilla valtaosin kirjallisuudentutkimukseen, joskin tutkimuskohteiksi on kelpuutettu myös kauhuelokuvat.

1990-luvun valkokankailla nähtiin gotiikan vahva ”uusi tuleminen” *Bram Stokerin Draculan* (1992) ja *Frankesteinin* (1994) kaltaisissa kauhuromaanien uudelleenfilmatisoinneissa ja Tim Burtonin elokuvissa. Erityisesti vampyyrit alkoivat kansoittaa yhdysvaltalaista populaari-viihdettä televisiosarjoista *Buffy, Vampyyrintappaja* (1997–2003) ja *Angel* (1999–2004) Anne Ricen Vampyyrikronikoiden elokuvaversioihin ja sarjakuviin pohjaaviin *Blade*-elokuvaan. 1800-luvun kirjallisuudesta tutut ihmissudet ja vampyyrit yhdistettiin mustiin vinyylivaatteisiin, taistelukoreografioihin ja tummiin lavasteisiin (*Underworld* 2003, *The League of Extraordinary Gentlemen* 2003, *Van Helsing* 2004) ja synkkäsävyiset fiktiot pohtivat kuolemanjälkeistä elämää (*The Crow* 1994, *Kuudes aisti* 1999, *The Others* 2001). Goottilaisia vaikutteita on nähty myös *Matrix*-trilogiassa.²

Tämä gotiikka-aalto on velkaa paitsi kirjallisuushistorialle, myös keskeisesti 1970- ja 80-lukujen taitteen brittiläisestä post-punkista ponnistaneille goottialakulttuureille. Bauhausin, The Curen ja Siouxsie and the Bansheesin tapaisten yhtyeiden ympärille rakentuneiden goottityyliin tunto-merkkeinä on pidetty synkistelyä, tummaa vaateetusta ja hiusväriä, joskin goottiuden määritelmät ovat paljon monimutkaisempia sekä musiikkityyliin että alakulttuurien näkökulmista. Goottityylit liukuvat musiikigenrejen halki ja goottivaikutteita voi lukea myös usean kansainvälisesti menestyneen suomalaisyhtyeen tuotannosta.

¹ Mäyrä 1996.

² Siegel 2005, 150–156.

³ Siegel 2005, 12–14, 19, 30–31; Martin 2002; Hodkinson 2002; Parhi 2004.

⁴ Russel 2005, 152.

⁵ Siegel 2005, 158.

⁶ Martin 2002, 39–40.

Katsauksessaan Mari Pajala käsittelee kauhurock-estetiikkaa viljelevää, historiallisen euroviisuvoiton saavuttanutta Lordi-yhtyettä.

Goottius on yhdistetty muun muassa kauhufiktioharrastamiseen, kivun ja masokismin juhlintaan, S/M-kulttuureihin, fetisseihin ja seksuaaliseen kokeiluun, mutta ulkoiset tyyli tavataan silti nähdä goottituden keskeisimpinä määrittäjinä. Yhtenäisten arvojen tai harrasteiden sijaan kyse on siis musiikista ja henkilökohtaisesta tyylistä, eivätkä esimerkiksi korsetit, nyörisaappaat tai vinyylihousut välttämättä kieli käyttäjänsä seksuaalisista mieltymyksistä. Vaatetuksen, kampausten, korujen, tatuointien ja ehostuksen kaltaisten tunnusmerkkien kautta gootit estetisoivat itseään ottaen vaikutteita yhtäläillä Hammer-studion vampyyrielokuvien kvasiviktoriaanisista tyyleistä kuin 1970-luvun kauhurockin kuvastoista.³ Goottityyliin ja määritelmien laajaa kirjoa selvitetään sekä Tanja Sihvosen *Goth Chic* -kirja-arviossa että Jenny Kangasvuon japanilaisia gosurori-goottilolitoja käsittelevässä katsauksessa. Jos länsimaiset goottityylit on yhdistetty epäkaupallisuuteen, on gosurori hyödykkeellistettyä ja kaupallista tyttökulttuuria, jossa romantisoidaan ja eksotisoidaan eurooppalaisia historiallisia pukutyylejä ja kristillistä symboliikkaa.

Teatraalisuus ja liioittelu liittyvät kaikenlaisiin goottityyleihin. Siinä missä punk on yhdistetty maskuliinisuuteen, goottien nähdään juhli- van feminiinisempiä ja ambivalentimpia samastumisia. Taiteentutkijat ovatkin tulkinneet goottiutta normaaliutta vastustavana voimana, joka haastaa ja kiertää paikoiltaan sukupuolta ja seksuaalisuutta koskevia normeja.⁴ Carol Siegelin runollisen määritelmän mukaan goottius on ”vastustavien tyylien yhdistelmä, tummien holvikäytävien rivi, jonka kautta voidaan aina astua vastarintaan ja poiketa virallisesti tunnetusta totuudesta.”⁵ Vaikka samaiset tutkijat korostavatkin goottimääritelmien venyvyyttä, tuntuu tutkimuskohteen romanttisuus ja ylettömyys heijastuvan esitetyissä – usein melko suureellisissa ja romantisoivissa – johtopäätöksissä.

Samalla kun goottius muuttuu yleiseksi kulttuurisen vastarinnan symboliksi tai metaforaksi, tapaavat erilaisten goottityyliin väliset erot karata näkyvistä. Kuitenkin vaikkapa 1980-luvun goottirokkareiden tai goottityylejä t-paitojensa logoissa ja mustissa kynsilakoissaan kokeilevien 2000-luvun teinien väliset erot lienevät melko selviä.⁶ Ja kuten sekä goottilolit että valokuvaaja Vesa Rannan Helsingissä kesällä 2006 nähty pohjoisen alakulttuureihin keskittynyt näyttely *Under the ground* osoittavat, on goottityyleissä ja niiden vaikutteissa huomattavia alueellisia eroja.

Goottinnumero kartoittaa teemaansa sekä vampyyrien ja zombien kaltaisten kauhuhahmojen kautta että tyyllillisempinä kysymyksinä. Teemaan keskittyvien kahden artikkelin ja kolmen katsauksen lisäksi numeroon sisältyy Gustaf Molanderin *Brokeback Mountain* -elokuvan tunnemaista luotaava artikkeli.

Janne Rovio käsittelee artikkelissaan teknologian ja ruumiillisuuden kysymyksiä *Blade*-elokuvassa. Goottityyliin läpitunkema, vampyyrifiktiota ja martial arts -elokuvaa yhdistelevä *Blade* on Rovion käsittelyssä myös jokseenkin epävirallinen teksti, joka ei enää istu kumpaankaan yhdistelemäänsä kertomusperinteeseen. Outi Hakola puolestaan tarkastelee artikkelissaan toisenlaisten elävien kuolleiden eli zom-

bie-hahmojen historiallisuutta ja muuttuvaisuutta elokuvissa *White Zombie* ja *Night of the Living Dead*. Elokuvien zombit ovat toimineet orjuuden symboleina. Hakola korostaa hahmoja sekä karibialaisen kansanperinteen hyväksikäyttönä että ihmisyyden rajoja piirtävinä hirviömäisinä toiseuksina. Rodullistettuihin ruumiisiin liittyviä valtasuhteita luotaa myös Katariina Kyrölä vampyyrejä, Anne Ricen teoksia ja paljon kokenutta New Orleansin kaupunkia käsittelevässä katsauksessaan.

Helsingissä, 4.7.2006
Susanna Paasonen

Kirjallisuus

Hodkinson, Paul (2002), *Goth: Identity, Style and Subculture*. Oxford: Berg.

Martin, Sara (2002), Gothic Scholars Don't Wear Black: Gothic Studies and Gothic Subcultures. *Gothic Studies* 4(1): 28–43.

Mäyrä, Ilkka (1996), "Veren kirjat" – kauhukulttuurin paradokseja. Teoksessa Tero Norkola ja Eila Rikkinen (toim.), *Sivupolkuja: tutkimusretkiä kirjallisuuden rajaseuduille*. Helsinki: SKS, 165–184.

Parhi, Kristiina (2004), Pohjoisen gootit. *Kaltio*, Tammikuu 2004. Sähköinen dokumentti osoitteessa <http://www.kaltio.fi/index.php?296>

Russel, Lorena (2005), Queer Gothic and Heterosexual Panic in the Ass-End of Space. *Gothic Studies* 7(2), 143–157.

Siegel, Carol (2005), *Goth's Dark Empire*. Bloomington: Indiana University Press.